

פתרון בחינת הבגרות בתנ"ך, 2 יח"ל

(שאלונים: 137,001203)

מוגש על-ידי: גליה סמו, אלי לוי, דנית בראור-סבאג וחוה צדוק

מורים לתנ"ך ברשת בתי הספר של יואל גבע

פרק ראשון – קטע שלא נלמד

(הערה: הנבחנים נדרשו לענות על שלוש שאלות: על שאלה 1 (חובה) ועל שתיים מהשאלות 2-4)

תשובה לשאלה מספר 1

- א. על התלמיד להביא שלושה מהציטוטים הבאים:
- פס' 1: "...זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים..."
- פס' 4: "...ויעשהו עגל מסכה, ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים..."
- פס' 7: "וידבר ה' אל משה... עמך אשר העלית מארץ מצרים..."
- פס' 8: "...עשו להם עגל מסכה... ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים..."
- פס' 11: "...ויאמר למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים..."

בפסוק 1 מייחס העם את ההעלאה ממצרים למשה. בפסוק 4 מייחס העם את ההעלאה ממצרים לעגל שעשו, בפסוק 7 מייחס ה' את ההעלאה ממצרים למשה, בפסוק 8 מיוחסת ההעלאה לעגל ובפסוק 11 מייחס משה את ההעלאה לה'.

- ב. החזרה על הביטוי מדגישה / מבליטה באיזו קלות / מהירות "שכח" העם שה' (בעזרת משה) העלה אותם ממצרים, וייחסו את ההעלאה לעגל שזה עתה עשו.

תשובה לשאלה מספר 2

ירבעם, בשונה מכוונת בני ישראל במדבר לפי פרשנות עמוס חכם, רצה שעבודת העגלים תחליף את עבודת ה' בירושלים. הוא חשש שאם העם (שבטי הצפון) ימשיך לעלות למקדש בירושלים לעבודת ה', הוא יחזור לקבל עליו את מלכות בית דוד (ביסוס: פסוק 26). לכן, מציג ירבעם את העגלים כתחליף לעבודת ה'. ביסוס: פסוק 28 "...רב לכם מעלות ירושלים... הנה אלהיך ישראל".

תשובה לשאלה מספר 3

תפקיד הנביא כפי שממלא אותו משה הוא לגונן על העם מפני כעסו של ה' ולמנוע את העונות. "ויחל משה... ויאמר... למה ה' יחרה אפך..."
אליהו, בניגוד למשה מתלונן על העם החוטא ואומר: "...כי עזבו בריתך בני ישראל, את מזבחותיך הרסו ואת נביאיך הרגו בחרב..." (מתלוננתו של אליהו, משתמעת **אולי** בקשה להעונות העם).

תשובה לשאלה מספר 4

- העונש שעלול ה' להטיל על העם הוא כליה, אובדן מוחלט, השמדה.
על התלמיד להציג **שלושה** מבין הנימוקים הבאים:
- "למה ה' יחרה אפך בעמך" (זה העם שלך, איך תשמידם?!).
 - "אשר הוצאת מארץ מצרים" (לא חבל, אחרי כל מה שטרחת?!).
 - "למה יאמרו מצרים..." (נימוק שתמיד עובד: מה יגידו הגויים...).
 - "זכר לאברהם יצחק וישראל עבדיך" (זכות אבות, שכן עבדו אותך...).
 - "אשר נשבעת להם... ארבה את זרעכם" (התחייבת בשבועה לאבות על ריבוי הזרע, איך תשמיד?!).
 - "וכל הארץ הזאת... אתן לזרעכם ונחלו לעלם" (איך תקיים שבועה על התנחלות בארץ אם תשמיד את העם במדבר?!).

פרק שני – "מלכים ונביאים"

(הערה: הנבחנים נדרשו לענות על **שתי** שאלות: על אחת מהשאלות 5-6 ועל אחת מהשאלות 7-8)

תשובה לשאלה מספר 5

א. הקשר בין האירוע הנזכר בפסוקים אלה לבין שם המקום הוא קשר של סיבה ותוצאה; עמרי קנה את הר שומרון מאדם ושמו שמר, ועל כן הוא קרא לעיר שבנה על שם האדם ממנו נקנה ההר, "שומרון": "ויקן את ההר שומרון מאת שמר... ויקרא את שם העיר... על שם שמר אדני ההר שומרון" (פס' 24). קשר זה מכונה בפרשנות המקראית – מדרש שם אן סיפור אטיולוגי.

ב. (1) הקושי: כיצד יתכן שבפס' 27 מתואר עמרי כמלך שעשה מעשי גבורה, והרי בפס' 26 מתואר עמרי כמלך חוטא, אשר המשיך את חטאי ירבעם בן נבט והחטיא את העם!?

(2) במצבת מישע מתואר עמרי מלך ישראל כמי שניצח ושעבד את מואב. מכאן, שגבורתו באה לידי ביטוי בתחום הצבאי, ואילו בתחום הדתי היה חוטא.

ג. המחבר נוקט עמדה שלילית כלפי נישואי אחאב לאישה נוכרייה, איזבל. עמדה זו באה לידי ביטוי בכך, שנישואים אלה מתוארים כחטא דתי, חמור אף יותר מחטאיו של ירבעם בן נבט: "ויהי הנקל לכתו בחטאות ירבעם בן נבט ויקח אישה את איזבל בת אחבעל מלך צידונים" (פס' 31).

אז:

לאחר תיאור נישואי אחאב לאיזבל מצוין שאחאב עבד את הבעל והשתחוה לו. חטאים דתיים אלה מוצגים כתוצאת הנישואין לאישה הזרה איזבל.

תשובה לשאלה מספר 6

א. (1) הציווי הראשון: להשמיד באופן טוטאלי את כל מקומות הפולחן הזרים, עד שלא יישאר מהם זכר "ואבדתם את שמם מן המקום ההוא" (פס' 3).
הציווי השני: יש לרכז את הפולחן לה' במקום אחד בלבד, בו בחר ה' לשים את שמו: "כי אם אל המקום אשר יבחר ה'... לשים את שמו שם" (פס' 5).

(2) בשני הכתובים תפיסת האלוהות היא אלוהות מופשטת/אוניברסאלית.

ב. החוק בדברים י"ב, 13-14, קובע שיש לרכז את פולחן ה' במקום אחד בלבד. במלכים ב, כ"ג, 8 מיושם חוק ריכוז הפולחן, משום שיאשיהו מביא את כל הכוהנים מרחבי ממלכת יהודה לירושלים. הוא אף הורס את הבמות לה' הפזורות ברחבי הממלכה: "ויבא את כל הכוהנים... ונתץ את במות השערים...".

ג. (1) **לפי הגישה המסורתית**, חוק ריכוז הפולחן נחקק בתקופת משה, בימי המדבר. **לפי הגישה המחקרית**, חוק ריכוז הפולחן נחקק בימי יאשיהו מלך יהודה, אז: בתקופתם של חזקיהו ויאשיהו מלכי יהודה, אז: במאה השביעית לפנה"ס, אז: בשנת 622 לפנה"ס.

(2) יאשיהו מדבר על ספר ש"נמצא", כלומר ספר שהיה, ספר קדום ומביע חשש מכך שה' יעניש על כך שלא קוימו חוקי הספר עד ימיו, משמע שהספר נמסר לעם בעבר הרחוק ולא כעת בימי יאשיהו.

ניסוח אחר: אם היה מדובר בספר שחוקי חדשים ומעתה לראשונה נדרש העם לפעול לפיהם, לא היה יאשיהו מביע חשש מעונש מה' שלא פעלו כך בעבר.

תשובה לשאלה מספר 7

- א. (1) שני הנביאים, משה וירמיהו, אינם מעוניינים בתפקיד :
"הנה לא ידעתי דבר, נער אנוכי" (ירמיהו א, 6).
"מי אנוכי כי אלך אל פרעה" (שמות ג, 11).
- (2) קהל היעד של ירמיהו הוא כל העמים והממלכות: "הפקדתיך היום הזה על הגויים ועל הממלכות" (פס' 10).
קהל היעד של משה הוא פרעה: "ואשלחך אל פרעה..." (פס' 10)
אז:
קהל היעד של משה הוא בני-ישראל: "הנה אנוכי בא אל בני ישראל ואמרתם להם..." (פס' 13).
- ב. (1) יש לציין שניים מן האירועים הבאים :
- גלות יהודה (פס' 3).
- המצור על ירושלים אז: חורבן ירושלים ויהודה (פס' 15).
[לפי נוסח השאלה ייתכן שתהיה התייחסות בדגם התשובות של משרד החינוך גם ל: מלכות יאשיהו (פס' 2), מלכות יהויקים (פס' 3), מלכות צדקיהו (פס' 3)]
- (2) בתחילה מופיעים הפעלים: "לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס".
מכאן, שרוב נבואותיו של ירמיהו יהיו נבואות תוכחה, פורענות.
לאחר מכן, מופיעים הפעלים: "לבנות ולנטוע".
מכאן שלאחר נבואות הפורענות, ינבא ירמיהו נבואות נחמה, אך אלה תהיינה מועטות.
- ג. (1) במראה הראשון רואה ירמיהו מקל שקד. משמעות המראה: ה' שוקד, מתאמץ וממהר להגשים את נבואות ירמיהו. בהמשך מתוארת הפורענות שתבוא על יהודה וירושלים ומכאן שה' ימהר להחריבה.
אז:
משמעות המראה: ה' שוקד, מתאמץ וממהר להגשים את נבואותיו של ירמיהו ובכך מעודד אותו שלא יצטרך לחכות זמן רב עד שדבריו יתגשמו.
גם בפסוקים 17-19 מעודד ה' את ירמיהו בכך שיחזק אותו אל מול אויביו.
- (2) משתמשים בביטוי זה כדי להצביע על מקור כלשהו שממנו תגיע הרעה ולאן דווקא ממקום מסוים.

תשובה לשאלה מספר 8

א. (1) המטאפורה: "קודש ישראל לה' ראשית תבואתה..." – עם ישראל הוא קדוש לה' ואין לפגוע בו כפי שאסור לגעת בראשית התבואה המוקדשת לה' בלבד.

(2) מכיוון שבתקופת המדבר העם דבק בה' והלך אחריו למרות כל הקשיים וה' גמל לו בכך שהעניק לו מעמד של עם מוגן, והביס את אויביו.

ב. (1) הפועל החוזר הוא אריב. משמעותו בהקשרו היא דיון, וויכוח משפטי.

(2) בפרק ב' פסוק 9 הטענה מופנית לעם. ירמיהו טוען שהעם נהג בכפיות טובה כלפי ה', ונטש אותו לטובת אלים אחרים שאין בהם תועלת. בפרק י"ב פסוק 1 הטענה מופנית לה'. ירמיהו טוען שלמרות שה' הוא צדיק הוא אינו פועל על-פי אמות הצדק משום שהרשעים מצליחים.

ג. על התלמיד/ה היה לציין אחד משני האמצעים הבאים:

שאלות רטוריות. באמצעות שאלות אלה ירמיהו לועג לעם באומרו שאין שום עם אחר בעולם שהחליף את אלוהיו באלוהים אחרים למרות שאלים אלה אינם אלים אמיתיים.

או:

השוואה ניגודית. ירמיהו משווה בין התנהגותו של עם ישראל להתנהגותם של עמים אחרים על דרך הניגוד: אין עם אחר בעולם שמתנהג כמו עם ישראל, אין עם שהחליף את אלוהיו באלוהים אחרים ואילו עם ישראל החליף את ה' בעבודה זרה שאין בה תועלת.

פרק שלישי – נושאי החתך

(הערה: הנבחנים נדרשו לענות על חמש שאלות: על אחת מהשאלות 9-10 ועל ארבע מבין השאלות 11-20)

נושא חובה: "עלילות הראשית"

תשובה לשאלה מספר 9

- א. (1) בשני הכתובים נקבעים המועדים בלוח השנה על-פי המאורות: בראשית א, 14: "והיו לאתת ולמועדים..." ; תהילים ק"ד, 19: "עשה ירח למועדים...".
- (2) הרעיון שמבקש משורר תהילים להדגיש באמצעות תיאורי היום והלילה הוא שה' קבע ליום וללילה תכלית ומטרה: החושך והלילה נבראו בעבור חיות הטרף – זהו זמן לצאת ולצוד את טרפן. האור והיום נבראו בעבור האדם – זהו זמן עבודתו ופועלו. האבחנה בין היום לבין הלילה נוצרה על מנת לתת לבע"ח ולאדם זמן פעולה נפרד: "תשת חושך ויהי לילה בו תרמש כל חיתו יער... הכפירים שואגים לטרף... תזרח השמש ייאספון... יצא אדם לפעלו ולעבדתו..." (פס' 20-23).
- ב. תפיסת הבריאה בתהילים שונה מזו המופיעה בבראשית ב. הבריאה בתהילים ק"ד מתוארת כבריאה תכליתית – לכל דבר שברא ה' יש מטרה ותפקיד. הבריאה נעשתה לא רק בעבור האדם. אפשרות נוספת, הבריאה על-פי תהילים ק"ד באה לתאר את שלמות העולם ולפיכך את שלמותו ומושלמותו של הבורא.

יש לציין שלוש מתוך הדוגמאות הבאות:

- (1) ענפי העצים נוצרו בעבור עופות השמים – פס' 12.
 - (2) החציר נוצר כמזון לבהמות – פס' 14.
 - (3) הברושים נוצרו כביתן של החסידות – פס' 17.
 - (4) ההרים הגבוהים נוצרו כמחסה ליעלים – פס' 18.
 - (5) הסלעים נוצרו כמחסה לשפנים – פס' 18.
- ניתן להביא דוגמות נוספות מפסוקים 10-11, 13, 14, 15.

תשובה לשאלה מספר 10

א. השלבים בהידרדרות האנושית:

1. בבראשית ג', 1-6, האדם ואשתו עוברים על צו ה', שאסר עליהם לאכול מפרי עץ הדעת טוב ורע, ואוכלים מפרי העץ. "...אמר אלוהים לא תאכלו ממנו" (פס' 3); "...ותקח מפריו ותאכל, ותיתן לאישה עמה ויאכל" (פס' 6).
2. בבראשית ד', 3-8, קין רצח את הבל אחיו, והתעלם לחלוטין מאזהרתו של ה': "...ויקום קין אל הבל אחיו ויהרגהו".
3. בבראשית ד', 23-24: למך מציג עצמו כרוצח סדרתי, ומתפאר במעשיו בפני נשותיו. כמו כן, הוא טוען כי ה' יגן עליו מפני אלה שיבקשו לנקום בו על מעשיו: "עדה וצלה שמעו קולי... איש הרגתי לפצעי וילד לחבורתי כי שבעתים יקם קין, ולמך שבעים ושבעה".

ההידרדרות האנושית בנויה על פי הדרגה מן הקל לכבד:

האדם ואשתו עוברים על צו ה' המפורש, האוסר אכילת פרי עץ הדעת טוב ורע. קין, בנם של אדם וחוה, רוצח את אחיו הבל, כתוצאה מקנאה ותסכול ולא נשמע לאזהרות ה'. (רצח הינו מעשה חמור יותר מאכילת פרי עץ הדעת טוב ורע). למך מתפאר ברצח וטוען כי ה' יגן עליו – ובכך מעשיו חמורים עוד יותר.

ב. על פי פירוש רד"ק, "בני האלוהים" הנזכרים בפרק ו' הם האליטה השלטונית של האנושות באותה תקופה, בני השופטים וראשי המדינות. לאור זאת, חטאיהם חמורים יותר מאלה שתוארו בסעיף א', מפני שרמת הציפיות מראשי העם גבוהה יותר מזו שניתן לצפות מבני אדם פשוטים. לכינוי "בני האלוהים" צריך להיות כיוון התנהגותי. לאור זאת, העובדה שבני האלוהים, ראשי השלטון, לקחו את בנות האדם לעצמן מבלי רשות (ואולי אף נגד רצונן) חמור יותר מחטאיהם של אדם, קין ולמך.

נושא בחירה: "חורבן, גלות וגאולה"

תשובה לשאלה מספר 11

- א. המעשה אשר חגי וזכריה מעודדים את העם לעשות הוא בניית בית המקדש השני. הגמול המשותף לשני הנביאים הוא הטבה במצב הכלכלי של העם – פריון ושפע כלכלי.
- ב. התנאי הנוסף שמתנה זכריה הוא שעל העם לשמור על הצדק, המוסר והאחוה בין איש לרעהו: "דברו אמת איש את רעהו, אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם...".

תשובה לשאלה מספר 12

א. לפי פסוקים 3-4 השובים (הבבלים) דורשים/מבקשים מהגולים, לשיר להם שירי שמחה משירי ציון. הגולים מתקשים לשיר בגלות את שירי ציון (מהעבר) ועל כן מחברים שיר אבל זה.

ב. בפס' 5-6 נשבע המשורר כי לא ישכח את ירושלים וכי תמיד יעלה אותה בראש שמחתו. בימינו נהוג שבטקס הנישואין החתן אומר: "אם אשכחך ירושלים, תשכח ימיני. תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי", ולאחר מכן שובר כוס זכוכית. פסוקים אלה נבחרו להיאמר דווקא בעת החופה, משום שלפי המסורת, החופה מציינת הקמתו של בית חדש והיא נחשבת לגדולה שבשמחות. שבירת הכוס מסמלת את חורבנה של ירושלים וחורבן בית המקדש. פסוקים אלה נאמרים במעמד זה כדי לציין שהשמחה אינה שלמה (אפילו השמחה הגדולה ביותר) משום שבית המקדש עדיין חרב.

נושא בחירה: "אדם וגורלו בספרות החכמה"

תשובה לשאלה מספר 13

א. (1) לדעת שני הרעים ה' שופט בצדק. לא מתקיים מצב שבו "רשע וטוב לו, צדיק ורע לו". הם מציגים שאלות רטוריות:
"זכר נא מי הוא נקי אבד, ואיפה ישרים נכחדו" (איוב ד' 7).
"האל יעות משפט ואם שדי יעות צדק" (איוב ח' 3).
(2) לפי איוב בפסוק 22 "תם ורשע הוא מכלה", אין קשר בין מעשי האדם לגמול. את כולם ה' ממית. לפי פסוק 24 הביקורת של איוב גדולה עוד יותר כי "רשע וטוב לו": "ארץ נתנה ביד רשע פני שופטיה יכסה".

ב. אליפו מנסה לעודד את איוב, מזכיר לו כיצד חיזק אחרים במצב דומה, ואף מביע תמיחה על כך שאיוב קרס עקב האסונות שפקדו אותו: "הנסה דבר אליך תלאה...". "כי עתה תבוא אליך ותלא תגע עדיך ותבהל", "הנה ייסרת רבים וידיים רפות תחזק", "כושל יקימון מליך וברכים כורעות תאמץ".
בלדד מטיל ספק ביושרו וצדיקותו של איוב ומבזה אותו:
"עד אן תמלל אלה ורוח כביר אמרי פיד".
"אם בניך חטאו לו וישלחם ביד פשעם".
"אם זך וישר אתה כי עתה יעיר עליך".

על התלמיד היה להביא שתי דוגמאות לכל קטע ולא את כל הדוגמאות שהבאנו לעיל.

תשובה לשאלה מספר 14

א. מטרות להבאת המשלים: על התלמיד לציין שלוש מהמטרות שלהלן (התשובה לקוחה מספרה של גליה סמו "תנ"ך לבגרות" עמודים 411-412):

"לדעת חכמה ומוסר" – לימוד המשלים נותן חוכמה ומוסר ללומד.

"להבין אמרי בינה" – המשלים עצמם הם "אמרי בינה", כלומר דברי חוכמה, אבל הם גם מקנים יכולת להבין אמרי בינה אחרים.

"לקחת מוסר השכל צדק ומשפט ומשלים" – לימוד המשלים מאפשר ללומד אותם להפיק מהם תועלת (מוסר השכל, זו משמעותו של השורש ש-כ-ל כאן ובמקומות אחרים במקרא), ויתרון בעצם התנהגותו כאדם ישר ושומר חוק.

"לתת לפתאים ערמה לנער דעת ומזמה" – הפתאים (ביחיד: פתי, אדם שאינו נוהג בחוכמה, מתפתה בקלות) חסרים עורמה, ידיעה והבנה כיצד להתגבר על מכשולים ועל פיתויים. לימוד המשלים מקנה לפתאים חוכמה ויכולת להבין מה המכשולים העומדים בפניהם, וכיצד אפשר להתגבר עליהם (מזמה).

"ישמע חכם ויוסף לקח ונבון תחבולות יקנה" – לא רק נערים ופתאים יכולים ללמוד ממשלים אלה, גם חכמים ונבונים. משלים אלה יוסיפו על חוכמתם ועל תבונתם. יקנה פירושו ירכוש, ילמד.

"להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם" – הלימוד עצמו מאפשר להבין את המשלים, את המליצות ואת החידות.

ב. על התלמיד לציין שניים מהשורשים המנחים הבאים:

(הערה: התלמיד לא חייב לדעת את השורשים המדויקים).

ב.י.נ. (פסוקים 2,5,6).

ח.כ.מ. (פסוקים 2,5,6,7).

י.ד.ע. (פסוקים 2,4,7).

השורשים מדגישים את חשיבותם של החכמה, המוסר והידע בחיים הראויים לאדם.

נושא בחירה: "חיי הפרט והכלל בראי השירה"

תשובה לשאלה מספר 15

א. שני דימויים של ה' במזמור כ"ג:

1. "ה' רועי" (פס' 1) – ה' כרועה צאן.

2. "תערוך לפני שולחן" (פס' 5) – ה' כמארח.

דימוי אחר של ה' במזמור קכ"א:

"הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל" (פס' 4) – ה' כשומר.

התלמיד התבקש להתייחס לאחד משני המזמורים שידובר בהם להלן:

ב. **מזמור כ"ג כבקשה של הפרט:**

במזמור זה מתאר המשורר את בטחונו בה', את העובדה שהאל יספק את כל מחסורו, יגן עליו מפני אויביו ויוכיח לאויבים אלה את הגנתו האלוהית על המשורר: "תערוך לפני שולחן נגד צוררי". המשורר אף מאחל לעצמו לחסות תחת השגחת ה' כל הזמן.

מזמור כ"ג כמתייחס לכלל ישראל:

הרואים במזמור כ"ג מזמור לאומי מפרשים את הנאמר בו כרמזים לתולדות עם ישראל. לפי פירוש זה, החלק הראשון מתאר את תקופת הנדודים במדבר, הכיבוש וההתנחלות בארץ. סיפוק צרכיו החומריים של השה, כגון דשא ומים, מרמזים על המזון והמים שנתן ה' לישראל במדבר. ההליכה בגיא צלמוות מרמזת על הסכנות בעת כיבוש הארץ וההתנחלות בה. החלק השני, פסוקים 5-6, מרמז על ימי הבית הראשון, משנבנה בית המקדש ועד חורבנו, כאשר בני העם באו להיראות לפני ה' במקדש ולבקש את חסותו ואת עזרתו.

אפשרות אחרת היא לראות את המזמור כמזמור של עולים לרגל ירושלים, הרביצה היא לפני העלייה, הסכנות בעליה בדרך, ולבסוף החגיגה במקדש.

מזמור קכ"א כביטוי לבקשת הפרט:

המשורר מציג בפסוק הראשון שאלה המבטאת את מצוקתו – "מאין יבוא עזרי?". בשאלה זו מבטא המשורר את חששו מסכנות ומתלאות בדרך. אולי מדובר באדם שיוצא למסע ארוך או לאדם השב מהגלות לארץ ישראל. המשורר מבקש מה' שיגן עליו, בקשתו מבטאת כהצהרת ביטחון בה': "עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ".

מזמור קכ"א כמתייחס לכלל ישראל:

בפסוק 4 נאמר שה' שומר על כלל העם: "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל".
ייתכן שהמזמור רומז להגנת ה' על העם במלחמה: "ה' ישמור צאתך ובואך...".
הערה – תתקבל תשובתו של תלמיד שיתייחס להיבטים לשוניים, כגון שימוש בגוף ראשון
בשני המזמורים, ובעזרת שימוש זה יתאר את הבקשות במזמור כבקשות של הפרט. (כ"ג
– ה' רעי, ירבצני, ינהלני ועוד; קכ"א – עזרי).

תשובה לשאלה מספר 16

בקטע נזכרות שתי תפיסות גמול ביחס לחורבן. שתיהן תפיסות גמול קיבוצי אך הן שונות מבחינת
הגורמים לגמול:
פס' 7 - "אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו" – כאן מציין המשורר כי בשל חטאי
האבות העם סבל – **גמול לדורות**.
פס' 16 – "...אוי נא לנו כי חטאנו" – כאן מציין המשורר כי העם נענש בשל חטאיו שלו. הדור
שנענש, נענש בשל חטאיו הוא ולא בשל חטאי הדורות הקודמים. (אמנם כל הקיבוץ/הדור נענש אך
זהו למעשה גמול אישי כי כולם חטאו).

נושא בחירה: "חוק וחברה במקרא"

תשובה לשאלה מספר 17

- א. (1) ההתנהגות הנדרשת מחיילים במלחמה על פי פסוק 10-15 היא
התנהגות סובלנית (שאיפה למנוע מלחמה). לפני פתיחה במלחמה יש לאפשר לצד
השני להיכנע ללא מלחמה, "וקראת אליה לשלום" (פסוק 10). אם העיר נכנעת
תושביה משועבדים לעם ישראל ומשלמים מיסים, אך נותרים בחיים.
[מצד שני נדרשים ישראל להשמיד את הזכרים אם העיר אינה נכנעת].
- (2) הקושי הוא כיצד יתכן שלא ניתנת לעמי כנען אפשרות כניעה (ויש להחרימם),
הרי לעמים אחרים (האמורי) ניתנה אפשרות כזו!
אפשרות אחרת לניסוח הקושי:
שני הפרשנים מוצאים קושי מוסרי בעובדה שהאל דורש השמדת עמים.
לדעת שני הפרשנים יש לכל עם אפשרות מילוט מהשמדה. **לדעת רמב"ן** יש לתת
אפשרות כניעה גם לעמי כנען (וזאת לפי תקדים סיחון מלך האמורי).
לדעת רש"י במידה ועמי כנען מסכימים להתגייר (לקבל על עצמם לעבוד את ה')
יש לתת גם להם אפשרות להינצל מהשמדה.

ב. הדין המשותף לשני הפסוקים הוא: אדם שהתחייב לאישה בנוגע למערכת היחסים הזוגית שלהם (אירוסין – דברים כ', נישואין / לקיחת האישה – דברים כ"ד) פטור מהשתתפות במלחמה. **בדברים כ'** הנימוק לפטור הוא כדי שהאדם לא ימות במלחמה לפני שהספיק ליהנות מאשתו (ואדם אחר ייהנה ממנה), **בדברים כ"ד** הנימוק לפטור הוא כדי שהאדם יוכל לשמח (להנות) את אשתו בשנת נישואיהם הראשונה.

תשובה לשאלה מספר 18

א. מקור החוק במקרא הוא האל, ה'. "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים..." (פסוק 6) או "כי אנכי ה' אלהיך אל קנא" (פסוק 9). המקור לחוקי ח'מורבי הוא ח'מורבי המלך: "ח'מורבי, הרועה, קרוא אנלל, אנכי!" (שורה 16).

ב. מטרת חוקי ח'מורבי היא לדאוג לצדק, לצדק חברתי, להגנה על החלשים מפני החזקים / הרשעים: "למען כלות עושה רעה ורשע, למען לא יעשוק החזק את החלש, למען הרבות טובה לבני אנוש...". גם מטרת חלק מעשרת הדיברות היא לדאוג לצדק חברתי ולהגנה על החלשים מפני החזקים / הרשעים: "לא תרצח... ולא תגנוב... ולא תענה ברעך עד שווא... ולא תחמד אשת רעך ולא תתאוה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו שורו וחמורו וכל אשר לרעך". **הערה: אין צורך שהתלמיד יביא את כל הציטוטים / החוקים שהוצגו לעיל.**

נושא בחירה: "המאבק לחברה מוסרית – ערך מרכזי בנבואה"

תשובה לשאלה מספר 19

א. הרעיון המשותף המופיע בדברי שלושת הנביאים, בתוקף היותם נביאים קלאסיים, עוסק בתפיסת הפולחן מול המוסר. בעיני שלושת הנביאים, המוסר הוא ערך עליון והוא קודם לפולחן. יש לעבוד את ה' באמצעות התנהגות מוסרית. שלושת הנביאים אינם מתנגדים לפולחן באופן עקרוני, אך כאשר הפולחן תופס מקום חשוב יותר בעיני העם לעומת המוסר, הם רואים בזה עיוות האמונה באל, ודרך מסולפת לעבוד אותו.

ב. החטא מוצג בדברי ירמיהו: "ואדבר אליכם השכם ודבר ולא **שמעתם**...". העונש מוצג בדברי עמוס וישעיהו. עמוס: "הסר מעלי המון שירך וזמרת נבליך לא **אשמע**", ישעיהו: "גם כי תרבו תפילה אינני **שומע**". הקשר בין החטא לעונש הוא: "מידה כנגד מידה". העם לא שמע לדבר ה', ה' לא ישמע לתפלתם/פולחנם.

תשובה לשאלה מספר 20

א. על התלמיד להציג שתי האשמות מפסוקים שונים:

המשל

פס' 3:

"את החלב תאכלו" – הרועים אכלו את הבשר המובחר מן הצאן.
"ואת הצמר תלבשו" – הרועים הכינו לעצמם מלבושים מהצמר שנגזז מהצאן.
"הבריאה תזבחו" – הרועים זבחו ואכלו את בשר הכבשים השמנים.
"הצאן לא תרעו" – הרועים לא דאגו לצורכי הצאן.

פס' 4:

"את הנחלות לא חיזקתם" – הרועים לא דאגו לכבשים החלשים.
"ואת החולה לא רפאתם" – הרועים לא טפלו בכבשה הפצועה.
"ולנשברת לא חבשתם" – הרועים לא טפלו בכבשה החולה.
"ואת הנדחת לא השבתם" – הרועים לא דאגו לכבשה שהתרחקה מן העדר.
"ואת האבדת לא בקשתם" – הרועים לא דאגו לכבשה שאבדה דרכה.

פס' 5:

"ותפוצינה מבלי רעה" – היעדר רועה שינהיג.

פס' 6:

"ישגו צאני בכל ההרים" – העדר איבד דרכו כי אין רועה.
"ואין דורש ואין מבקש" – היעדר מנהיג.

הנמשל לכל אחת מן האשמות

פס' 3 – המנהיגים (הרועים) ניצלו את העם לצורכיהם ולרווחתם אך לא הנהיגו אותו כראוי ולא דאגו למחסורו.

פס' 4 – המנהיגים לא בצעו את המוטל עליהם כמנהיגים ולא דאגו לעם הסובל או לפרט הסובל מבעיות שונות. הם נהגו בעם ברודנות והעבידו אותו בפרך.

פס' 5 – המנהיגים לא דאגו לביטחונם של העם ולא הגנו עליו. רשלנותם הביאה לכיבוש הארץ ולהגליית העם מארצו.

פס' 6 – העם איבד את דרכו כי המנהיגים לא דאגו לו.

ב. העונש הצפוי לנאשמים:

1. הדחה מתפקידם כמנהיגים – "ולא ירעו עוד הרועים..." (פס' 10).

2. המנהיגים לא ייהנו יותר מניצול העם – "ולא תהיין להם לאכלה" (פס' 10).

עקרון הגמול הוא "מידה כנגד מידה".

המנהיגים ניצלו את העם למען טובתם האישית ועונשם יהיה שלא יזכו להנהיג ולנצל את העם למען תועלתם.